

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ

- ▶ Ενότητα 5 (Μέρος Ι Ιστορία της ανθρωπολογίας της συγγένειας): Δομολειτουργισμός και η θεωρία της καταγωγής

Βενετία Καντσά

Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- ▶ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- ▶ Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στόχοι ενότητας

- Γνωριμία με τις ανθρωπολογικές προσεγγίσεις σχετικά με το ταμπού της αιμομιξίας.
- Εξοικείωση με τη θεωρία της αγχιστείας του Claude Levi-Strauss, τις 'στοιχειώδεις' και 'σύνθετες' δομές συγγένειας καθώς και τις έννοιες της 'περιορισμένης' και της 'γενικευμένης' ανταλλαγής.
- Κριτική προσέγγιση των 'μεγάλων' θεωριών της συγγένειας.

Περιγραφή ενότητας

- Εισαγωγικά
- Η θεωρία της αγχιστείας
- Θεωρία της καταγωγής και θεωρία της αγχιστείας (επιγαμίας): Συγκρίσεις

Εισαγωγικά

Οι δύο 'μεγάλες' θεωρίες της συγγένειας

- ▶ Οι 'μεγάλες θεωρίες' της συγγένειας
 - ▶ η θεωρία της 'μονογραμμικής καταγωγής' **lineage theory**
 - ▶ Radcliffe-Brown, Evans-Prichard, Fortes
 - ▶ η 'θεωρία της επιγαμίας' **alliance theory**
 - ▶ Levi-Strauss, Dumont, Leach, Needham
- ▶ Παρόλο τις διαφορές τους βασικό χαρακτηριστικό και στις δύο θεωρίες είναι η ενασχόληση με την δομική ανάλυση.
- ▶ Λέγοντας δομική ανάλυση, εννοούμε την ερμηνεία της συγκεκριμένης συμπεριφοράς των υποκειμένων έτσι όπως αυτή ορίζεται από τις επιταγές της κοινωνικής δομής. Άρα, σύμφωνα με τη δομιστική προσέγγιση η δομή της κοινωνίας διαμορφώνει τις συγκεκριμένες συμπεριφορές και δράσεις των μεμονωμένων υποκειμένων

Η δομολειτουργιστική προσέγγιση

- ▶ Για την δομο-λειτουργιστική ανθρωπολογική προσέγγιση **η δομή της κοινωνίας στηρίζεται στις ομάδες καταγωγής**, ένα σύστημα διακριτών ομάδων όπου η κάθε μια επιτελεί συγκεκριμένες δραστηριότητες.
- ▶ Στο μοντέλο αυτό, **οι παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν τη συμπεριφορά των υποκειμένων ταυτίζονται με τους παράγοντες που σχηματίζουν την κοινωνική δομή**, και αυτοί είναι η συμμετοχή και οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη συμμετοχή σε αυτές τις διακριτές ομάδες.
- ▶ **Βασική οργανωτική αρχή της κοινωνίας είναι η καταγωγή** ως διαδικασία ένταξης σε μια κοινωνική ομάδα ή τάξη. Άρα, η καταγωγή για το δομο-λειτουργικό μοντέλο είναι η αρχή στρατολόγησης σε μονογραμμικές ομάδες καταγωγής

Η δομιστική προσέγγιση

Ο κυριότερος αντίπαλος της θεωρίας της καταγωγής στα μεταπολεμικά χρόνια ήταν η ‘θεωρία της αγχιστείας’.

Ήταν δημιούργημα ενός και μόνο ανθρώπου, του Claude Levi-Strauss και διαμορφώθηκε μέσα από διαβάσματα κυρίως και όχι εθνογραφική επιτόπια έρευνα.

Η θεωρία της αγχιστείας

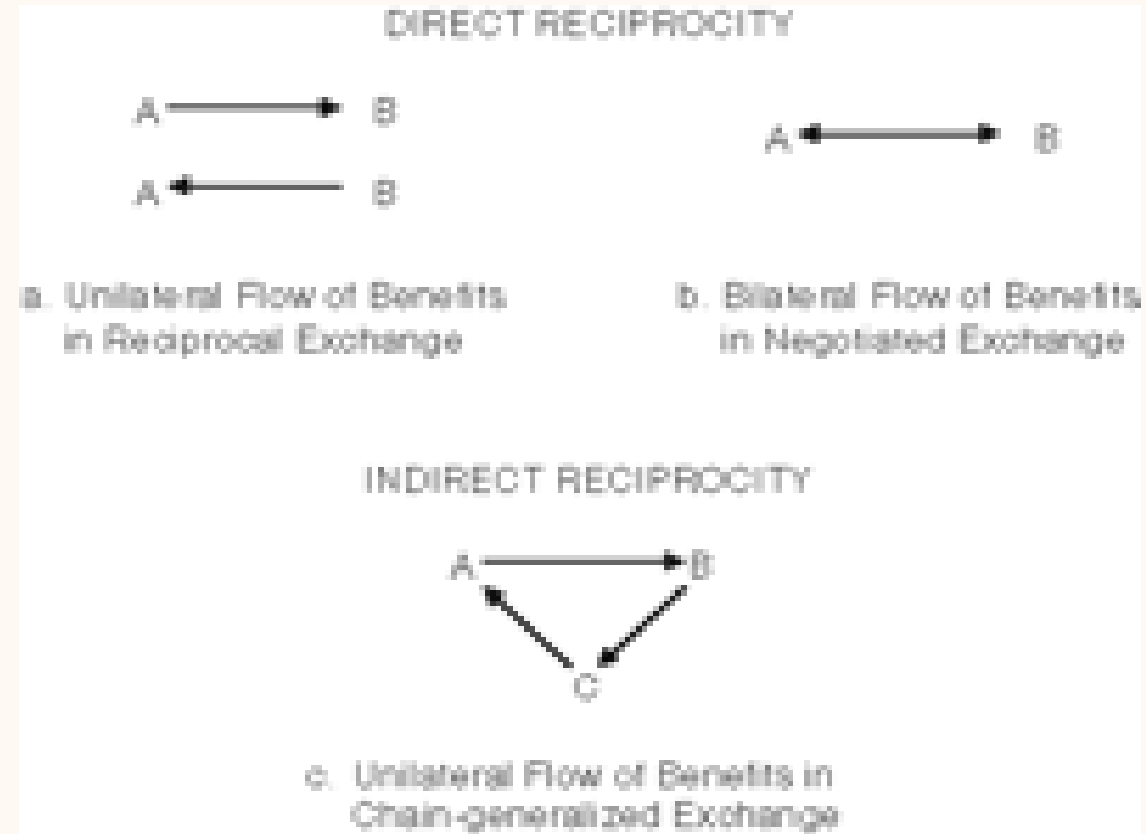
Θεωρητικές επιδράσεις στο έργο του Levi-Strauss

- Κάτω από την επίδραση του γλωσσολόγου Roman Jakobson ο Levi-Strauss υιοθέτησε την άποψη ότι τα πολιτισμικά συστήματα διαμορφώνονται στη βάση ασυνείδητων δομών, διανοητικών δικτύων, τα οποία και περιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα υποκείμενα σκέφτονται και επικοινωνούν. Για τον Levi-Strauss η γλωσσολογία πρόσφερε το μοντέλο το οποίο έπρεπε να ακολουθήσει η ανθρωπολογία
- Η δεύτερη επίδραση προέρχεται από τον Durkheim σύμφωνα με τον οποίο η κοινωνία είναι συγκροτημένη από όμοια ή ανόμοια μέρη, τα οποία πρέπει να ενσωματωθούν, για να δημιουργήσουν μηχανική ή οργανική αλληλεγγύη.
 - Αλλά ακόμα περισσότερο από τον Marcel Mauss που διατύπωσε την άποψη ότι η αλληλεγγύη αυτή εξασφαλίζεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο αν δημιουργηθεί μια δομή αμοιβεβαιότητας, ένα σύστημα ανταλλαγών το οποίο δένει τα μέρη σε συμμαχίες

Ανταλλαγή και αμοιβεβαιότητα

- ▶ Έτσι και κάτω από την επίδραση του Mauss, ο Levi Strauss θεωρεί ότι στις πρωτόγονες κοινωνίες κυριαρχεί ανάμεσα στις συνδιαλλαγές των ανθρώπων ο **κανόνας της αμοιβεβαιότητας** ο οποίος εξασφαλίζεται μέσα από ένα **σύστημα ανταλλαγών**.
- ▶ Οι ανταλλαγές μπορούν να συνεπάγονται ένα από τα τρία μέσα:
 - ▶ αγαθά και υπηρεσίες
 - ▶ γλώσσα και σύμβολα
 - ▶ γυναίκες [= το 'υπερ-δώρο']
- ▶ Πίσω από κάθε σύστημα ανταλλαγής βρίσκεται ο κανόνας της αμοιβεβαιότητας, ο κανόνας ότι κάθε σύστημα απαιτεί ανταπόδοση.
 - ▶ άμεση: σύστημα περιορισμένης ανταλλαγής
 - ▶ έμμεση: σύστημα γενικευμένης ανταλλαγής

Άμεση και έμμεση ανταλλαγή

Το ταμπού της αιμομιξίας

- ▶ Για τον Levi-Strauss είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε τα συγγενικά συστήματα μέσα από την αρχή της αμοιβεβαιότητας. Και αυτό γιατί κάθε συγγενικό σύστημα είναι ένας τύπος οργάνωσης της ανταλλαγής γυναικών.
- ▶ Στη θέση αυτή, ότι δηλαδή, κάθε συγγενικό σύστημα είναι τρόπος ανταλλαγής γυναικών έχει οδηγηθεί από την πίστη του στην **καθολική ισχύ του κανόνα απαγόρευσης της αιμομιξίας**.

Ανταλλαγές συντρόφων

- ▶ Ο Tylor το 1889 γράφει:

Η εξωγαμία επιτρέπει σε μια φυλή που αναπτύσσεται να διατηρείται ακέραια μέσω αλληπάλληλων ενώσεων ανάμεσα στα χωριστά κλαν, της επιτρέπει να υπερέχει σε σχέση με άλλες μικρές ενδογαμικές ομάδες, απομονωμένες και αβοήθητες. Ξανά και ξανά κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας οι πρωτόγονες φυλές πρέπει να είχαν στο μυαλό τους την απλή πρακτική εναλλακτική λύση ανάμεσα στο να παντρευτούν έξω από τη γενεαλογική τους γραμμή ή να σκοτωθούν έξω από αυτήν.

- ▶ Πληροφορίες από τις κοινωνίες των κυνηγών και τροφосуλλεκτών δείχνουν ότι η ανταλλαγή συντρόφων ανάμεσα στις ομάδες ήταν ένας τρόπος σχηματισμού ευρύτερων δικτύων σχέσεων τα οποία παρείχαν τη βάση για τον σχηματισμό μεγαλύτερων ομάδων

Μετάβαση από τη φυσική στη πολιτισμική τάξη

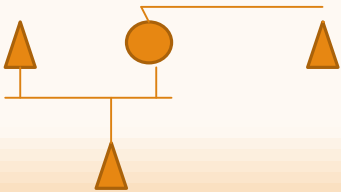
- ▶ Σύμφωνα με τον Levi-Strauss ότι οι πρώτοι άνθρωποι ζούσαν σε ορδές όπου ερχόντουσαν σε επαφή και μεγάλωναν τα παιδιά τους και ήταν αυτάρκεις. Δεν είχαν ανάγκη να δημιουργήσουν σχέσεις με άλλους.
- ▶ Το κεντρικό βήμα του πολιτισμού ήταν να αρνηθούν τις δικές τους γυναίκες για άλλες από άλλες ορδές . Έτσι δημιουργήθηκαν δεσμοί ανταλλαγής ανάμεσα στις ορδές που ήταν και το σημαντικό βήμα για την ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας.
 - ▶ Το ταμπού της αιμομιξίας έγινε ο συμβολικός κανόνας του ίδιου του πολιτισμού και η μετάβαση από τη φυσική στην πολιτισμική τάξη.

Η απαγόρευση της αιμομιξίας ως αρχή της ανταλλαγής

- ▶ Για τον Levi-Strauss η απαγόρευση της αιμομιξίας είναι η αρνητική έκφραση ενός νόμου ανταλλαγής, η μερική έκφραση μιας οικουμενικής αρχής της αμοιβαιότητας, το αναγκαίο αντίτιμο για την εγκαθίδρυση κοινωνικών δεσμών μεταξύ οικογενειών.
 - ▶ Ακόμα πιο πέρα, εφόσον η κοινωνία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ανταλλαγή οι κανόνες συγγένεια και γάμου είναι αυτός ο ίδιος ο τρόπος ύπαρξης της κοινωνίας. Η ανθρώπινη κοινωνία αρχίζει και οργανώνεται γιατί ο άνθρωπος επιβάλλει στον εαυτό του την εξωγαμία.

Το 'άτομο της συγγένειας'

- ▶ Η ελάχιστη μονάδα συγγένειας, το άτομο της συγγένειας αποτελείται από 4 άτομα: τον, την σύζυγο, το γιο και τον αδελφό της μητέρας = το αδιαίρετο της βασικής μονάδας της συγγένειας είναι άμεση συνέπεια της καθολικής παρουσίας του αιμομικτικού ταμπού, σύμφωνα με το οποίο ένας άνδρας δεν μπορεί να αποκτήσει μια γυναίκα παρά μόνο από έναν άλλον άνδρα που του την παραχωρεί δίνοντάς του σε γάμο την κόρη ή την αδελφή του

Σύστημα ορολογίας και σύστημα στάσεων

- ▶ Για τον Levi Strauss η συγγένεια είναι τόσο ένα σύστημα ορολογίας όσο και ένα σύστημα στάσεων Θεωρεί ότι υπάρχουν δυο κατηγορίες στάσεων:
 - ▶ Μη θεσμοποιημένες που τις μπορεί να τις θεωρήσει κανείς μετάθεση στο ψυχολογικό επίπεδο της σχετικής με τη συγγένεια ορολογίας (το πώς πρέπει για παράδειγμα, να συμπεριφέρεται κανείς στον πατέρα, τον μητρικό θείο κ.λ.π.)
 - ▶ Στάσεις προδιαγραμμένες, επιβεβλημένες, καθιερωμένες με ταμπού ή προνόμια. Αυτές αντί να αντικατροπτίζουν το σύστημα ορολογίας εμφανίζονται συχνά ως διεργασίες δευτερογενείς
 - ▶ Μεθοδολογική συνέπεια αυτού είναι να μπορεί κανείς να μελετήσει το κάθε σύστημα χωριστά. Στο σύστημα στάσεων συμπεριλαμβάνονται τουλάχιστον
 - ▶ μια κοινή στάση στοργής, τρυφερότητας και αυθορμητισμού (κοινότητα =)
 - ▶ μια στάση αμοιβαιότητας που προκύπτει από δώρα και αντι-δώρα (αμοιβαιότητα + -)
 - ▶ μια στάση πιστωτή (+)
 - ▶ μια στάση χρεώστη (-)

Στοιχειώδεις δομές συγγένειας

- ▶ Τη θεωρία του για το γάμο και τις συγγενειακές σχέσεις τη διατύπωσε ο Levi- Strauss το 1949 στο *Στοιχειώδεις Δομές της Συγγένειας*

- ▶ τεράστιο έργο το οποίο συνδυάζει μια πληθώρα εθνογραφικών δεδομένων από τη Αυστραλία, την Ανατολική Ασία, την Ινδία, την Αρκτική με ένα σύνολο θεωρητικών ζητημάτων. Ο κύριος όγκος του βιβλίου αφορούσε την άλλη όψη του ταμπού της αιμομιξίας, δηλαδή τους κανόνες που προσδιόριζαν ποιες γυναίκες έπρεπε να παντρευτεί κανείς

Στοιχειώδη και σύνθετη δομή της συγγένειας

Κοινωνίες που διαθέτουν τέτοιους θετικούς κανόνες σε ότι αφορά την επιλογή της συζύγου έχουν **απλή ή στοιχειώδη δομή της συγγένειας**.

Στοιχειώδεις δομές μπορούμε να βρούμε κυρίως στους ιθαγενείς της Αυστραλίας, σε ορισμένα μέρη της Νοτιοανατολικής Ασίας, τη νότια Ινδία, στους ιθαγενείς της Νότιας Αμερικής.

Κοινωνίες που δεν διαθέτουν τέτοιους θετικούς κανόνες σε ότι αφορά την επιλογή της συζύγου έχουν **σύνθετη δομή της συγγένειας**.

Σύνθετες δομές συναντιούνται στην Ευρώπη, την Αφρική και στους Εσκιμώους. Οι γαμήλιοι κανόνες σε κοινωνίες με **σύνθετη δομή συγγένειας** είναι αρνητικοί γιατί προσδιορίζουν μόνο ποιόν δεν μπορεί να παντρευτεί κανείς.

Άμεση και γενικευμένη ανταλλαγή

- ▶ Το έργο του Levi-Strauss ασχολείται μόνο με κοινωνίες με στοιχειώδεις δομές της συγγένειας (με θετικούς δηλαδή κανόνες σε ότι αφορά την επιλογή συζύγου κατά το γάμο) και διακρίνει ανάμεσα σε δυο τύπους στοιχειώδους δομής:
 - ▶ Άμεση ή περιορισμένη
 - ▶ γενικευμένη ανταλλαγή

- ▶ τρίτη μορφή: καθυστερημένη ανταλλαγή

3 τύποι επιγαμίας

- ▶ Τρεις τύποι γαμήλιων ανταλλαγών ανάμεσα στις ομάδες, όπου ο καθένας μπορεί να παρασταθεί και με γενεαλογικούς όρους ως ένας τύπος γάμους μεταξύ σταυρεξαδέλφων.
- ▶ **Τρεις τύποι επιγαμίας**
 - ▶ Γάμος με την **αμφιπλευρική πλάγια εξαδέλφη** [άμεση ή περιορισμένη ανταλλαγή]
 - ▶ Γάμος με την **μητροπλευρική πλάγια εξαδέλφη** [γενικευμένη ανταλλαγή]
 - ▶ Γάμος με την **πατροπλευρική πλάγια εξαδέλφη** [καθυστερημένη ανταλλαγή]

Καταγωγή και διαμονή

- ▶ Ο Levi Strauss προσπάθησε να χαρακτηρίσει τα συστήματα συγγένειας ξεκινώντας από μια σφαιρική θεώρηση, τις σχέσεις ανταλλαγής μεταξύ των ομάδων καθώς επίσης και από τη σκοπιά του συστήματος των γνωρισμάτων που τα διακρίνουν (θετικοί/ αρνητικοί κανόνες γάμου, περιορισμένη ή γενικευμένη ανταλλαγή).
- ▶ Ωστόσο εκτός από τους κανόνες γάμου υπάρχουν και η καταγωγή, η διαμονή και όλα αυτά τα γνωρίσματα (καταγωγή, διαμονή, γάμος) οφείλουν να έχουν μια σχέση μεταξύ τους. Διακρίνει δυο περιπτώσεις:
 - ▶ η καταγωγή και η διαμονή ακολουθούν την ίδια γραμμή, λέμε ότι το σύστημα είναι 'αρμονικό' και περιμένουμε να ισχύει ένας κανόνας γάμου μητροπλευρικός (γενικευμένη ανταλλαγή)
 - ▶ η καταγωγή και η διαμονή ακολουθούν δυο διαφορετικές γραμμές πατρική και μητρική οπότε λέμε ότι το σύστημα είναι 'δυσαρμονικό' και αναμένουμε έναν κανόνα γάμου αμφιπλευρικό (περιορισμένη ανταλλαγή)

Η θεωρία της αγχιστείας (ή αλλιώς θεωρία της επιγαμίας) συνοπτικά:

- ▶ Χρησιμοποιώντας την έννοια της **αμοιβαιότητας** ο Levi-Strauss πρόσφερε μια ενοποιητική θεωρία η οποία συνδύαζε:
 - ▶ την εξωγαμία
 - ▶ την οργάνωση στη βάση των δυαδικών αντιθέσεων (διπλή οργάνωση)
 - ▶ τον σταυρεξαδελφικό γάμο
- ▶ η οποία αποκτούσε ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα στο βαθμό που απέδιδε τις έννοιες της αμοιβαιότητας και της ανταλλαγής στην ίδια την δομή του ανθρωπίνου εγκεφάλου ο οποίος αντιλαμβάνεται με αναφορά σε **δυαδικούς όρους αντίθεσης**.

Θεωρία της καταγωγής και θεωρία της αγχιστείας

Θεωρία της καταγωγής – Θεωρία της αγχιστείας (επιγαμίας): Συγκρίσεις

- ▶ Η έννοια της καταγωγής ως κύρια δομική αρχή προέρχεται κυρίως από εθνογραφικά δεδομένα στην Αφρική στα τέλη της δεκαετίας του '40 και αρχές του '50.
 - ▶ Νέα εθνογραφικά δεδομένα από την Ινδία, την Βιρμανία, την Κεουλάνη, την Ινδονησία, την Νότια Αμερική: 'θεωρία της αγχιστείας'.
- ▶ Σε εθνογραφικό επίπεδο, η συζήτηση ανάμεσα στους οπαδούς της θεωρίας της μονογραμμικής καταγωγής και τους οπαδούς της θεωρίας της αγχιστείας: συζήτηση ανάμεσα σε εθνογράφους της Αφρικής και εθνογράφους της Νοτιοανατολικής Ασίας.
- ▶ Σε θεωρητικό επίπεδο, συζήτηση ανάμεσα στους οπαδούς δύο ειδών δομισμού:
 - ▶ λεβιστρωσικός δομισμός: αντιλαμβάνεται τη δομή ως συνεπαγωγή των αέναων αγχιστειακών σχέσεων μεταξύ τμημάτων (κλαν, γενεαλογικές γραμμές, ημιφύλια),
 - ▶ δομο-λειτουργισμός: ο κατατετμημένος χαρακτήρας της κοινωνίας είναι η λογική συνεπαγωγή της μονογραμμικής καταγωγής.
- ▶ Συζήτηση μέσα στους κόλπους του ίδιου επιστημονικού παραδείγματος: Κοινή θέση οι κοινωνίες βρίσκονται σε μια κατάσταση ισορροπίας και ότι τα συστατικά μέρη αυτών των συστημάτων (της κοινωνικής δομής) είναι υπαρκτά τμήματα.

Βιβλιογραφία

- ▶ Heritier, Françoise. 2005 «Η μηχανική των ρευστών». Στο Françoise Heritier, *Οι δύο Αδελφές και η Μητέρα τους: Ανθρωπολογία της Αιμομιξίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Εικοστού Πρώτου
- ▶ Mc Kinnon, Susan 2001 “The economies of kinship and the paternity of cultureQ Origin Stories in kinship theory”. Στο *Relative Values. Reconfiguring Kinship Studies*. Sarah Franklin, and Susan McKinnon (eds.). Duke University Press: Durham & London, σ.σ. 277-301.
- ▶ Rubin, Gayle 1975 “The traffic in women: Notes on the ‘political economy of sex’”. Στο Rayna Reiter Rapp (επιμ.) *Towards an Anthropology of Women*. Νέα Υόρκη: Monthly Review Press, σ.σ. 157-210.
- ▶ Dumont, Louis. 1971 (μτφ. 1996). *Εισαγωγή σε Δύο Θεωρίες της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας*. «Η Θεωρία της Επιγαμίας», «Μετά τις Στοιχειώδεις Δομές». Εκδ. Καστανιώτης: Αθήνα, σ.σ.129-190.
- ▶ Holy, Ladislav. 1996. *Anthropological Perspectives on Kinship*. Ch. 6 “Marriage and Alliance”, σ.σ. 124-142. Pluto Pres: London-Sterling-Virginia
- ▶ Keesing, Roger. 1997. *Cultural Anthropology. A Contemporary Perspective*. Wadsworth Publishing Co Inc
- ▶ Kuper, Adam. 1983 (μτφ. 1989). *Ανθρωπολογία και Ανθρωπολόγοι*. Κεφ. 7ο «Ο Levi-Strauss και ο Βρετανικός Νεοδομισμός», σ.σ. 277-304. Στο Εκδ. Καστανιώτης: Αθήνα.

ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Βενετία Καντσά
Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

